

14 Utvärdering och kvalitetsarbete

Vad är en utvärdering och vilken nytta har du som distanslärare av en sådan? I Högskoleförordningen 1 kap 14§ finns följande text angående kursutvärderingar:

14 § Högskolan skall ge de studenter som deltar i eller har avslutat en kurs en möjlighet att framföra sina erfarenheter av och synpunkter på kursen genom en kursvärdering som anordnas av högskolan.

Högskolan skall sammanställa kursvärderingarna samt informera om resultaten och eventuella beslut om åtgärder som föranleds av kursvärderingarna. Resultaten skall hållas tillgängliga för studenterna. Förordning (2000:651) www.hsv.se

En utvärdering kan liknas vid ett fartygs resa. Ett fartyg på väg över havet behöver konstant information om var det befinner sig för att hela tiden göra korrigeringar av kursen så att det når fram till rätt slutdestination, dvs. målet för resan. Denna information erhålls genom olika metoder och beräkningar vilket vidarebefordras till kaptenen som kan styra sitt fartyg rätt och slutligen komma fram till sin destination. Vid utvärderingar gäller samma sak. En verksamhet kan fortgå utan att någon egentlig information om verksamheten kommer beslutsfattarna tillhanda. Men skall verksamheten fortgå och utvecklas mot ett visst mål krävs det att de som ”styr skeppet” får rätt information vid rätt tidpunkt. Denna information inhämtas bland annat via utvärderingar.

14.1 Utvärderingens syfte

Varför genomföra en utvärdering? Ja, svaret på den frågan återfinns delvis i inledningen till det här kapitlet. För att nå till ett visst mål så måste vi inhämta information om var vi befinner oss. Det är av grundläggande betydelse. Nästa steg blir att fråga sig vad som skall utvärderas. Är det studieprestationer? Omdömen? Elevantal? Lärarmedverkan? Något annat?

En utvärdering kan visa vad som är bra och vad som kan förbättras. Mycket i utvärderingsarbetet handlar om att skapa relevanta frågor för att få in användbara svar.

14.1.1 Formativ eller summativ utvärdering

En utvärdering kan vara av två slag, formativ eller summativ. Den formativa utvärderingen syftar till att under en pågående verksamhet forma och styra verksamheten rätt. I fallet med fartyget ovan innebär detta att kaptenen hela tiden får information om var fartyget befinner sig för att kunna korrigera kursen allt eftersom den avviker från den uppgjorda färdvägen. Om du som lärare har fokus på undervisningskvalitet, är en bra metod att uppnå detta formativa utvärderingar. Du gör då små miniutvärderingar/uppföljningar med webbenkäter under kursens gång.

Den summativa utvärderingen ser till en redan avslutad verksamhet, dvs. man kommer in i efterhand för att undersöka hur en verksamhet har gått. I vårt fall innebär detta att kaptenen efter att han har anläpt en hamn inhämtar information om resan. Man inser på en gång att den summativa utvärderingsansatsen inte lämpar sig för en ständigt pågående verksamhet. I exemplet kan fartyget vara i fel hamn (beroende på målet), resan kan ha företagits med stort resursslöseri genom att man rest zick-zack över havet, manskapet ombord kan ha varit fel för ändamålet o.s.v. Den summativa utvärderingen är bra vid t.ex. projekt; tillfälliga verksamheter där man har ett startdatum och ett slutdatum.

14.1.2 Kvalitativ eller kvantitativ?

Skillnaderna mellan en kvalitativ och en kvantitativ utvärdering ligger i genomförandet. Något förenklat kan man säga att den kvalitativa utvärderingen genomförs med hjälp av intervjuer medan den kvantitativa genomförs med hjälp av enkäter. För- respektive nackdelarna med dessa är följande:

Vid den **kvalitativa utvärderingen** kan en djupare förståelse för ett fenomen erhållas. Dock kan man inte alltid säga att detta är ett representativt resultat då man oftast har en starkt begränsad population.

Vid den **kvantitativa utvärderingen** kan däremot ett representativt resultat erhållas, men på bekostnad av den djupare förståelsen.

14.2 Kvalitet

Själva ordet kvalitet kommer från latinets "qualitas" som betyder beskaffenhet. Begreppet kvalitet har dock kommit att få en bredare innebörd. Bergman & Klefsjö (Kvalitet, från behov till användning, 2001) föreslår följande definition av kvalitet: *"kvalitet på en produkt är dess förmåga att tillfredställa, och helst överträffa, kundernas behov och förväntningar"*.

Vi kan se på studenterna ur ett kundperspektiv, och det står studenterna fritt att läsa varhelst det passar dem och där deras förväntningar uppfylls. De kurser som studenterna läser är den produkt vi har att erbjuda. Dock är detta en snäv tolkning då det finns andra variabler att ta i beaktande såsom boende, omgivande miljö, familjesituation m.m.

För att kunna få en uppfattning om hur studenterna uppfattar kvaliteten på de kurser vi erbjuder måste vi hämta in information om detta. Här är en utvärdering i form av en enkät bra då flera aspekter tas i beaktande. En kursutvärdering kan vara känslig genom att studenten kanske inte vågar eller vill ge uttryck för ett missnöje. En anonym enkät kan då vara ett bra verktyg för att få studenternas synpunkter. Enkäten tillåter även att jämförelser görs över tiden och kan också i viss mån, beroende på utformning, tillåta jämförelser mellan kurser.

14.3 Webbenkäter

Genom att skapa, genomföra och sammanställa undersökningar via webbenkäter kan kursadministrationen förenklas. Webbenkätens styrka ligger i just snabba och begränsade frågor där det kommunikativa momentet är betydelsefullt – att få kontakt och känna närhet till kursledningen. Efter det att en kursutvärdering genomförs är det viktigt att resultatet av utvärderingen återförs till kursdeltagarna. Utebliven feedback kan resultera i ett minskat framtida intresse att besvara enkäter då man inte får se resultatet av dem. Kursdeltagarna behöver känna återkoppling likaväl som lärarna.

Webbenkäter är mer användbara som undersökningsmetod vid formativ utvärdering än vid summativ. Tyvärr brukar ett stort bortfall och för många frågor karaktärisera summativa webbenkäter. Om studenterna har många fempoängskurser i sitt program kan de summativa utvärderingsenkäterna dugga tätt. Detta kan medföra en mättnad hos svarspersonerna vilket i sin tur kan leda till bortfall.

Ta gärna med utvärdering som en del i kursplanen för att visa studenterna att kursutvärderingen är viktig för att säkra kursernas kvalitet. Beskriv hur webbenkäterna kommer att användas samt hur och när de kommer att distribueras.

14.3.1 Hur använder man webbenkäter?

När man ska använda sig av en webbenkät i kursen brukar arbetsgången vara följande:

1. Författa enkäten
2. Skapa den i webbverktyget. Ett frågeformulär skapas utifrån de frågeställningar som ställts upp. Detta görs med fördel direkt i det program som skall användas för enkätarbetet.
3. Distribuera enkäten. Svarspersonerna hänvisas till webbformuläret, t.ex. genom riktad e-post eller via en öppen länk, och lämnar sina svar.
4. Sammanställa resultatet (ofta efter påminnelser)
5. Analysera resultatet
6. Återge resultatet till svarspersonerna och till dem som skapar förutsättningar för nästa kurs.

Glöm inte att bygga ett system för påminnelser, för dem som inte svarat på din enkät. Fundera och bestäm gärna med kursdeltagarna när webbenkäten skall fyllas i. Detta kan leda till en högre svarsfrekvens. Webbenkäter måste ha bra ”timing” och ofta behövs flera påminnelser för att inte bortfallet skall bli för stort. Förvissa dig om att de mailadresser som studenterna använder är aktuella och fortfarande används.

Med verktyg för webbenkäter kan du återge resultatet via Internet och visa sammanställningen av svaren för kursdeltagarna.

14.3.2 Hur många?

Det är oftast bättre med många små enkäter än en stor. De små kursutvärderingarna kan då konstrueras så att de tillsammans visar på helheten. Vidare kan det vara svårt för svarspersonerna att minnas allt för långt tillbaka i tiden vilket talar emot några få stora kursutvärderingar. Under kursens gång kan några få öppna frågor ställas för att kolla upp studieläget: Hur fungerar det praktiska? Vad kan ändras och förbättras under kursens gång?

14.3.3 Etik i enkätundersökningar

Alla kan göra undersökningar via webbenkät med bättre eller sämre resultat. En aspekt som ofta glöms bort är den etiska. För frågor om etik, integritet och hantering av anonymitet i arbetet gå gärna först till:

CODEX - regler och riktlinjer för forskning:

<http://www.codex.uu.se/oversikter/etik/etik.html>

14.4 Programvaror

Vid webbaserade utvärderingar kan en mängd olika programvaror användas. Två av dessa är Business Intelligence (BiBase) och Blackboard (Bb), och finns idag inom Högskolan i Gävle. BiBase är licensbaserat och skall finnas hos minst en person på varje institution. Bb är en central utbildningsplattform som kan användas fritt av all personal inom högskolan.

14.4.1 BiBase

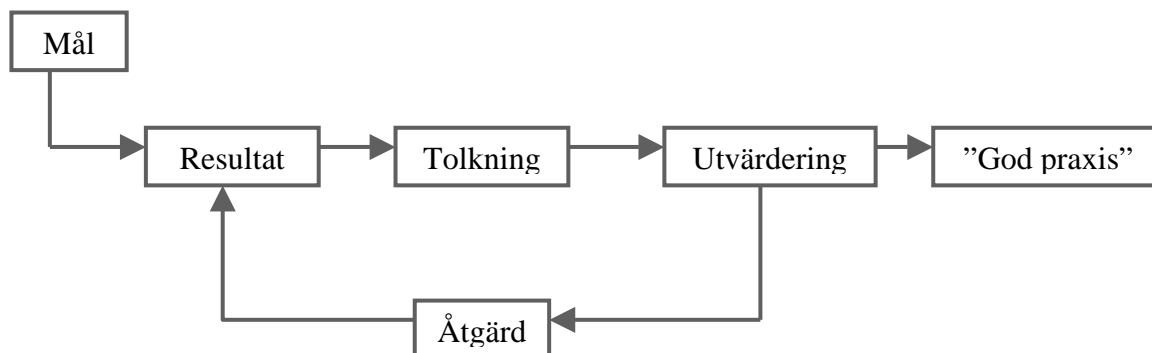
BiBase är ett program som tillåter användaren att skapa och distribuera enkäter via webben. Programmet tillåter en bra variation av olika statistiska beräkningar av data vilket är en av programmets styrkor. Vidare kan man i programmet ställa en rad olika frågetyper, t ex flerval, dikotomiska, öppna, viktade, skalor m.m.

14.4.2 Blackboard

Blackboard är en central utbildningsplattform och har den inbyggda funktionen *Survey* för enkäter. Där finns inte lika stora möjligheter som i BiBase men den erbjuder ett gott alternativ till de som snabbt vill få en överblick. Vill du ha mer information om hur du använder *Survey*-funktionen i Blackboard, finns en länk till en manual på handbokens startsida samt under *Material* på Learning Centers webbplats.

14.5 Modell för ämnes- och programutvärdering

I modellen nedan visas arbetsgången vid en utvärdering. Utvärderingen utgår från de mål som har ställts upp för utbildningen. Syftet med användningen av modellen är att utbildningsmålen realiseras. Denna utgångspunkt ger att verksamhetens resultat kan jämföras med uppställda mål, och att eventuella korrekationer av verksamheten kan ske. Vidare leder en väl genomförd utvärdering till att själva modellen eller genomförandet av utvärderingen kan verka som "god praxis", d.v.s. visa på hur en utvärdering kan genomföras på ett föredömligt sätt.

Modell för ämnes- och programutvärdering (Nilsson, K-A (2002))

14.6 Mer information

För den som är intresserad av att lära sig mer om detta ämne finns följande litteratur som tar upp utvärderingar i utbildnings-sammanhang;

Bergman & Klefsjö (Kvalitet, från behov till användning, 2001)

Nilsson, K-A *Kursutvärdering – för studenternas medverkan i kvalitetsarbete*, Rapport nr 98:202 Utvärderingsenheten Lund: Lunds universitet

Nilsson, K-A (2002) *Om enkelhet och nytta – En studie av metodiken för ämnes- och programutvärderingar* Utvärderingsenheten Lund: Lunds universitet

För den som är intresserad av utvärderingar i allmänhet rekommenderas böcker skrivna av Evert Vedung eller Owe Karlsson.